

Пісьменьнікі, бібліятэкі й чытачы

У газэце «Літаратура і Мастацтва» з 11 лістапада гэтага году зьмешчаны артыкул беларускага пісьменьніка Алесь Махнач пад загалоўкам «Давайце працаваць разам». У артыкуле закранаецца праблема папулярызатцы беларускай савецкай літаратуры бібліятэкамі ВССР. Алесь Махнач падае эпізоды з гутарак, якія ён меў з загадчыкамі дзяржаўных бібліятэкаў у Менску, а таксама цікавыя факты адноснаў працаўнікоў бібліятэкаў да прапаганды беларускай савецкай літаратуры. З паддазеных ім фактаў зусім ясна вынікае, што, папершае, работнікі бібліятэкаў, арыентаваныя на агульны курс партыйнай палітыкі не папулярызуюць беларускай літаратуры або яе проста сабатуюць, укамплектоўваючы бібліятэкарскія фонды амаль выключна літаратурай расейскай і, падругое, — насельніцтва выяўляе малы попыт на сучасную савецкую літаратуру наагул, нягледзячы на тое, як яе папулярызуюць тыя ці іншыя арганізацыі ці ўстановы.

Пазнаёмім нашых чытачоў больш дакладна з гэтым артыкулам. Кідаючы дакор у адрас бібліятэкі, Алесь Махнач піша: «Напрыклад, у масавай бібліятэцы імя Н. Крупскай Варашчыўскага раёну на абанамэнце стаіць падстаўка. На ёй знаходзяцца тэматычныя сьпісы твораў. Пад загалоўкам «Аб тых, хто вырагавяў чалавецтва» (!) даецца чытачу пералік кніг на гэтую тэму. Але дарэмна тут шукаць назву твору, у якім-бы расказвалася аб гораічнай партызанскай барацьбе на Беларусі, аб мужнасьці беларускага народу.»

Далей: «На гэтай-жа падстаўцы знаходзяцца другі тэматычныя сьпіс кнігаў, якія рэкамендуюцца чытачу пад агульным загалоўкам «Літаратура Беларусі». Тут пералічваюцца творы Я. Коласа, Я. Брыля, Я. Маўра, М. Танка, К. Чорнага, І. Шамякіна... І ўсе яны ў перакладзе на расейскую мову. І хоць-бы адзін твор парэкамандавалі сваім чытачам у арыгінале.

— Не падумайце, што ў нас ня цікавіцца беларускай літаратурай, — папярэдае нас загадчыца чытальнай залі Ева Канапацкая. — Іншы раз даводзіцца адмаўляць чытачу ў тым ці іншым творы.

Знаёмімся з кніжным фондам чытальнай залі. Тут няма збораў твораў Я. Купалы, П. Броўкі, А. Куляшова, М. Танка. А што-ж тады казаць пра кніжкі пісьменьнікаў маладшага пакаленьня? Іх тут амаль зусім ня ўбачыш. Затое на кніжных паліцах стаіць 30 экзэмпляраў аднаго выданьня «Амэрыканскай трагедыі» Т. Дрэйзера, 15 экзэмпляраў «Дэкамэрона» Д. Вакачэі і г. д.

— Гэта ня пры мне іх набывалі, — нібы ў апраўданьне гаворыць Н. Сьмірнова (загадчыца — М. К.).

Але загадчыца бібліятэкі нічога ня можа знайсці ў выпраўданьне таго, што дапуськае вялікія недакладнасьці ў камплектаваньні кніжнага фонду творамі беларускіх пісьменьнікаў і ня імкнецца іх прапагандаваць у арыгінале.

Праўда, бібліятэку імя Крупскай можна пахваліць за прапаганду расейскай савецкай літаратуры.»

Далей Алесь Махнач сьцьвярджае, што і ў гарадзкой бібліятэцы імя Я. Купалы таксама «наглядаецца няправільны падыход да камплектаваньня кніжнага фонду й прапаганды беларускай літаратуры». Ён піша:

«Сёлета бібліятэка выпусьціла ў сьвет і разаслала на прадпрыемствы гораду дзесяцітысячным тыражом лістоўку-брашуру «Усім членам брыгад камуністычнай працы і ўсім рабочым». Яна запрашае кажнага рабочага стаць чытачом бібліятэкі, дзе ён можа атрымаць разнастайную неабходную літаратуру для вучобы й павышэньня кваліфікацыі.

На трэцяй старонцы лістоўкі гаворыцца: «Рэкамэндуюм пачытаць кнігі і артыкулы...», а далей ідуць тэматычныя разьдзелы: «Працаваць пакамуністычнаму», «Выхоўваць у сабе лепшыя якасьці чалавека новага грамадзтва» і «Праца савецкіх людзей у мастацкай літаратуры». Рабочым рэкамэндуецца прачытаць артыкулы з цэнтральных газэтаў і часопісаў, а таксама «Брускі» Ф. Панфёрава, «Час, уперад!» В. Катаева, «Горны вечер» С. Сартакова і многія іншыя кнігі расейскіх савецкіх пісьменьнікаў аб нашай работніцкай класе. Дзіўна адно, што тут ні ў вадным з разьдзелаў не знайшлося месца ніводнаму артыкулу мастацкаму твору, прысьвечанаму працы работнікаў Савецкай Беларусі. Няўжо ў рэспубліканскім перыядычным друку ў нас было цікавыя артыкулы і нарысы на гэтую тэму? Няўжо пісьменьнікі нашай рэспублікі не стварылі твораў аб работніцкай класе?»

А як-жа, ёсьць! Не заўсёды, праўда, цікавыя й мастацкія.

Далей Алесь Махнач пералічае гэтыя творы, пачынаючы ад раманаў Броўкі. Толькі чамусьці навет гэтыя, найбольш артадаксальныя, найбольш вытрыманыя ў духу партыйных вымогаў творы ніяк могуць прабіцца на полкі бібліятэкаў сыстэмы міністэрства культуры ВССР. Найбольш у гэтым не шанцуе маладым пісьменьнікам.

Гаворачы далей аб бібліятэцы імя Я. Купалы, Махнач адзначае, што ў гэтай бібліятэцы «кніжку пісьменьніка, які прыйшоў у літаратуру ў пасьяваенныя гады, амаль ня ўбачыш. Калі меркаваць па кніжным фондзе абанамонту, дык самымі маладымі яшчэ ліцацца К. Кірэенка і А. Вялічэвіч, а пасля іх прыходу ў літаратуру ніхто нічога быццам-бы і не напісаў. Праўда, наашандавала толькі В. Матэвушаву. Адзін зь ягоных зборнікаў вершаў нейкім чынам трапіў на кніжную паліцу.»

Далей чытаем: «Ня лепшае становішча з прапагандай і камплектаваньнем кніжных фондаў беларускай літаратурай і ў многіх бібліятэках сыстэмы Міністэрства культуры.

— Мне давялося пачырванець за працу нашых некаторых бібліятэкаў перад дэлегацыяй працаўнікоў культуры Літвы, зь якімі мы спаборнічаем, — расказвае інспэктар па бібліятэках Менскага

гарадзкага аддзелу культуры Т. Салагубава. — Госьці адзначылі, што мы яшчэ слаба прапагандаем творы беларускай літаратуры, ня відаць іх шырокай прапаганды ў наглядным афармленьні чытальных залаў, накой абанамонту і г. д. (а калі і відаць, дык у расейскай мове — М. К.).»

Так, гонар запраўды невялікі, калі госьці з суседняй краіны зьвяртаюць увагу гаспадаром, што ў іхняй сталіцы рэдка можна спаткаць нешта, зьвязанае з іхным нацыянальным імем.

Але працитуем далей артыкул Махнача.

«Мы пабывалі ў Менскім бібліятэчным калектары, які камплектуе кнігамі ня толькі ў сталічнай вобласьці, але й звыш 450 бібліятэк Менску. Ягоны дырэктар А. Куксэнак расказвае, што бібліятэкар яшчэ нікому не адмовіў у гэі ці іншай кніжцы беларускага аўтара. Некаторыя зь бібліятэчных калектараў ня хочуць набываць многія з новых кнігаў і пачынаюць дакараць біблалектар, калі ён ня можа даць які-небудзь прыгодніцкі твор або дэтэктыв.»

На адной з групаў камплектаваньня, куды ўваходзяць усе бібліятэкі сыстэмы міністэрства культуры й клубаў заводзкіх камітэтаў, рэкамандаваліся новыя кнігі беларускай літаратуры. Работніца біблалектара Т. Кірэенка, як звычайна, спачатку дае кароткую аднаціцно кнігі, затым разам з «блянкам-заказам», дзе надрукаваныя назвы бібліятэк, перадае яе прысутным. Вось зборнік А. Васілевіча «Апавяданьні». Ён пачынае пераходзіць з рук у рукі прапагандыстскіх кнігі. З 74 бібліятэк гэтай групы камплектаваньня кніжку праймае адважлівае заказаць толькі чатыры бібліятэкі. Ня лепш сусэрэлі й іншыя кніжкі. На кнігу А. Дзержынскага «Песьні маладосьці» зрабілі заказы толькі дзьве бібліятэкі, на зборнік гумарыстычных твораў С. Дзяргяга «Цёшча» — адна бібліятэка. З усіх масавых бібліятэк сыстэмы Міністэрства культуры выбраныя творы У. Л. Талстога Кастрычніцкага раёну, а зборнік вершаў А. Пысіны «Сіні ранак» — толькі дзьве бібліятэкі.

«У чым прычына? — пытаецца Алесь Махнач. — Няўжо масавым бібліятэкам не хапае сярэдкаў на кнігі беларускіх пісьменьнікаў?»

Зрабіўшы адпаведныя вылічэньні, аўтар артыкулу сьцьвярджае, што «каб набыць па аднаму экзэмпляру кожнай кніжкі беларускага пісьменьніка, якая выйшла й выходзіць у сьвет у гэтым годзе, спатрэбіцца толькі 397 рублёў і 70 капеек. Сюды ўключана ў арыгінале ўсе творы прозы, пэззіі, драматургіі, літаратуразнаўства й крытыкі, у тым ліку дзіцячая літаратура й народная творчасць». «Ці можа тады знайсці такія сярэдкі, — пытаецца Алесь Махнач, — бібліятэка імя Янкі Купалы, якой сёлета адпущана на набыцьцё літаратуры 40 тысяч рублёў?

А можа не пад сілу гэта менскім масавым бібліятэкам сыстэмы Міністэрства культуры, якія што году выдаткоўва-

Наступ на нацыянальныя мовы

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

клад моваведаў савецкіх саюзных і аўтаномных рэспублікаў — «Роля расейскае мовы ў разьвіцьці слоўнікавага складу моваў народаў СССР», а таксама даклады на тэмы «Аб выпрацоўцы адзіннай навуковай транскрыпцыі для моваў народаў СССР» і «Некаторыя пытаньні графікі й арфаграфіі пісьменнасьці моваў народаў СССР, якія карыстаюцца альфавэтам на расейскай аснове».

Пасьля разгляду ўсіх дакладаў на пасобных сэкцыях была прынятая рэкамендацыя «прадаваць над укладаньнем нацыянальнай пісьменнасьці, палешаньнем тэрміналёгіі й ейнай уніфікацыі». З другога боку, як сьветчыць пастанова Прэзыдыюму Акадэміі навук СССР з 6 лютага 1959 году «Аб заданьнях і перспэктывах навуковых дасьледаваньняў у галіне расейскае мовы» й хоць-бы гэты артыкул «XXI зьезд КПСС і некаторыя заданьні расейскага мовазнаўства», што быў зьмешчаны ў 3 нумары часопісу «Вопросы языкознания», пачнецца працэс выкрышталізоўваньня расейскае мовы, прытарнаваньня яе да выдзяляванай мовы з сусьветным назначэньнем. Яна павінна «ўзбагаціць» усе мовы сьвету тэрмінамі сацыяльна-палітычнага, дзяржаўнага й навукова-тэхнічнага характару, яна павінна вынайсьці слоўнік агульнатэарэтычнай і філязофскай мовы.

Ня трэба таму зьдзіляцца, што ў ВССР палітыканы й партыйныя моваведы сьмняны выводзяць новыя тэорыі аб тым, што беларуская мова павінна разьвівацца на аснове расейскае мовы й на расейскіх запазычаньнях, што перыядычны друк усіх савецкіх нацыянальных рэспублікаў усяляк намагачца зганьбіць «буржуазны моўны нацыяналізм» ды паказаць «вялікую карысьць», якую нясе для

уюць на папаўненьне кніжнага фонду па 20 тысяч рублёў кожная? Як бачыце, тут нашы камэнтары будуць лішнімі», — уважае Алесь Махнач. Далей ён уважае, што «аднабокая прапаганда кніжнага фонду — гэта заганы мэтад працы».

Мы таксама згодныя з Алесам Махначом, што тут камэнтары лішнія. Толькі мы ня згодны з ім у тым, што вінаваціць у гэтым трэба толькі адну загадчыцу Менскага гарадзкага аддзелу культуры А. Бандарэнка й мэтадыста гарадзкой бібліятэкі імя Янкі Купалы. Гэта замалыя фігуры; яны адны справы й не сапсуюць і яе ня выратуюць. Калі Алесю Махначу запраўды залежыць, каб творы беларускіх савецкіх пісьменьнікаў, хай сабе й гэтыя «сацрэалістычныя», сьваечасова і ў арыгінале даходзілі да чытача, што, быццам-бы, яму нельга адмовіць, мяркуючы па ягоным артыкуле, ён мусіў-бы закрануць запраўдны корань зла, які гэтаму перашкаджае. Яму напэўна ведама, што загадчыкі бібліятэкаў і іншыя ўрадоўцы ніжэйшых дзяржаўных установаў выконваюць

(Заканчэньне на 4-ай бачыне)

нерасейскіх народаў авалоданьне расейскай мовай. Як зазначаюць у канцы свайго артыкулу І. К. Беладзед і А. С. Мельнічук, гэты працэс узмоцненае русыфікацыі будзе праходзіць у наступным кірунку: «Неабходна стварыць шэраг паважных тэарэтычных і навукова-папулярных лінгвістычных працаў, у якіх былі-б з марксістоўскай аб'ектыўнасьцяй асьветлены пытаньні разьвіцьця нацыянальных моваў Савецкага Саюзу і іх узэмаадносныя з расейскай мовай, як сярэдам міжнацыянальных зносінаў, крыніцай удасканалваньня нацыянальных моваў». Без «марксістоўскай аб'ектыўнасьці» ў практыцы будзе праводзіцца палітыка выпцясьненьня нацыянальных моваў нерасейскіх народаў і падмена іх мовай «вялікага расейскага народу», мовай «валікай расейскай культуры й цывільзацыі».

Што-ж тут застаецца ад марксістоўскай тэорыі ўтварэньня адзінае сусьветнае нацыі з супольнай культурай і мовай, што быццам-бы павінны былі паўстаць у працэсе паступовага адміраньня нацыянальных розьніцаў, у працэсе складаньня адменнае нацыі з уваходам у яе нацыянальных элемэнтаў усіх народаў? Гэты камуністычны ідэал зьлічэнь нацыяў, нацыянальных моваў і культураў партыя прадбачае толькі ў працэсе прыцягненьня нерасейскіх народаў да расейскае мовы й культуры, у працэсе, адным словам, паступовае й сыстэматычнае русыфікацыі іх. А наагул, ці ёсьць тут прызнакі гэтага партыйнага паходу да «камунізму», да ўтварэньня апычомага «камуністычнага грамадзтва»? Аналіз падзеяў гаворыць пра адваротнае. Ды свайму ідэалу пярэчыць таксама й сама партыя.

Прыкладам, яна цьвердзіць, што авалоданьне собскай «літаратурнай мовай», а пасля й «сьветавай расейскай» будзе праходзіць у выніку паступовага разьвіцьця савецкага дэмакратызму, уцягненьня шырокіх слаёў насельніцтва ў кіраўніцтва ўсімі справамі краіны, прыцягненьня ўсіх грамадзян да ўдзелу ў кіраўніцтве гаспадарчым і культурным будаўніцтвам. Значыцца, настане самакіраўніцтва і зьлічэнь ўсіх класаў у нейкае самадзейнае грамадзтва, а з гэтым самым зародзіцца культурнае адзінства й супольнасьць. З другога боку партыя адразу-ж і... да сабе, сьцьвярджаючы, што сваіх кіраўнічых правоў яна навет і ня думае нікому ўступіць, бо быццам-бы з прыбліжэньнем да камунізму ўсё больш і больш будзе ўзмацняцца кіраўнічая й выхававчая роля партыі й дзяржавы ў грамадзкім жыцьці. А што маем у практыцы? Больш таго, сьмняны партыі прыступіла да поўнага запрыгоненьня савецкага грамадзтва, ствараючы ўсюды камісіі партыйнай кантролі й падпарадкоўваючы ім гаспадарчае й культурнае жыцьцё грамадзтва. Ведама, ува ўмовах падобнага засілья й гвалту атрымаецца ранейшая «турма народаў Расеі», але толькі не краіна «камуністычнага раю».

Залужны

Ф. КУШАЛЬ

2)

ПАЎСТАНЬНЕ Ў МЕНШЧЫНЕ

Ваюй-жа, народзе! Беларускае паўстаньне 1863-64 гадоў

Найвышшая воля, што адчыняе перад вамі новае грамадзянскае жыцьцё й забяспечвае ваш дабрабыт, дарэшты яшчэ ня споўненая, а ўжо прабуюць збудзіць у вас злачыннае пачуцьцё няўдзячнасьці й бунту супроць таго Манарха, якому вы заўдзячэаеце дабро. Вы мусіце давесьці дарэмнасьць гэтых намаганьняў і, затрымліваючы кажнага, што адважыўся-б на нешта падобнае, аддаваць яго ў рукі найбліжэйшае ўлады, што ўчыніць зь ім, як ёй кажа закон. Дапамагаючы да ўтрыманьня ў краі агітальнага супакою, гэтым самым спрычыніцеся й да Вашай собскай карысьці праз якнайхутчэйшы пачатак дзеяньня прававерных камісіяў, якія маюць канчальна ўладзіць вашае зямное быцьцё, а вызначэньне якіх прыпазынілі й зрабілі цяжкім да зьдзейсьненьня заіснавалыя разрухі».

Прыгаданая адозва разьвязала рукі ганьні расейскіх урадаўцаў, якія пачалі ўсімі спосабамі намагацца ськіраваць рэвалюцыйны агонь сялянства супраць прыхільнікаў паўстаньня, спрычыняючыся гэтакім чынам да братабойнае вайны.

Улічваючы ўсё гэта, палажэньне Каліноўскага было нязвычайна цяжкае. Ён наважыў, перш за ўсё, паралізаваць расейскую прапаганду й накіраваць сялянскія масы супраць іхнага запраўднага ворага, расейскага акупанта. Влізлаю дапамогаю яму ў гэтым была ягоная «Мужыцкая Праўда», што трапляла нават у найбольш глухія вёскі. Падругое, Каліноўскі мусіў злучыць у вадну спраўную цэльсць вайсковыя паўстанскія аддзелы, якія саматужна паўставалі на Горадзеншчыне і ня былі міжсобку павязаныя, рэгулюючы нутраныя справы аддзелаў належнымі інструкцыямі. Трэба было ўпарадкаваць іх, а таксама папоўніць новымі ахвотнікамі. Дзякуючы сваёй энэргіі й здольнасьці, Каліноўскі зрабіў усё гэта вельмі ўдала. Паўстаньне ў Горадзеншчыне мела й найбольшы размах і найдаўжэй трывала.

Падрыхтавальная праца да паўстаньня пачалася ў Меншчыне яшчэ перад 1863 годам. Як піша Б. Ліманаўскі (Гісторыя паўстаньня народу польскага 1863—64), беларускія рэвалюцыянеры збіраліся ў Менску ў памешчаньні дачкі ведамага беларускага пісьменьніка Вінцука Дуніа-Марцінкевіча Камілі. Душою гэтых зборкаў быў Вінцук Казела. На зборках у Камілі праводзілася праца ўсьведамленьня моладзі, бо наведвала іх пераважна моладзь. Тут малядыя рэвалюцыянеры атрымлівалі літаратуру й інструкцыі, адтэтуль яны выпраўляліся на вёску дзеля працы сярод сялянства.

Паўстаньне ў Меншчыне пачалося ў канцы студзеня 1863 году. Прабег ягоны дасьледжаны гістарычнай камісіяй польскага аддзелу Інстытуту Беларускае Культуры (Інбелкульт) ў Менску. Згаданая камісія была дэлегаваная Інстытутам у Ленінградзкі цэнтральны архіў, дзе парабіла выпісы з актаў паўстаньня 1863—64 г., надрукаваныя пасьлей у Зборніку Інбелкульту. Выпісы зробленыя ў расейскай мове. Дзеля нястачы месца, я падаю тут у перакладзе на беларускую мову адно колькі вытрымкаў з рапартоў, якія пісаў пачальнік жандармэры Менскай губэрні палкоўнік Рэйхтар галоўнаму начальніку трэйдэрга аддзяленьня собскай Яго Вялікасьці канцылярыі генэралу ад'ютанту й кавалеру князю Даўгарукаму.

24-га студзеня 1863 г. палкоўнік Рэйхтар паведамляе:

«Вялікі закатот сярод вучняў Менскае гімназіі. Вучні зьбіраюць грошы й збройца».

5-га лютага 1863 году:

«Найбольш трывожны стан заўважыў я ў Слуцку. Духавенства, шляхта, урадаўцы й вучні — заражаныя рэвалюцыйным духам. Дэмаралізуецца моладзь, якая ўзгадоўваецца ў Слуцкай гімназіі, якая знаходзіцца на асобых правах і ёсьць пад уплывам кальвінскага духавенства».

9-га лютага 1863 году:

«Рэвалюцыйны рух у Менскай губэрні найбольш актыўны ў паветах Менскім, Наваградзкім і Слуцкім. Менш дзейны ў

Барысаўскім, Ігуменскім і Бобруйскім. Рэчыцкі, Мазырскі й Пінскі будуць неўзабаве ўцягненьня ў закатот (смоту)».

15-га лютага 1863 году палкоўнік Рэйхтар паведамляе аб нападках азброеных бандаў на пошты й рабаваньні грошы.

1-га красавіка 1863 году — аб сутычках паўстанцаў з расейскім войскам у паветах Вялейскім і Менскім.

8-га красавіка — аб пераходзе вялікае партыі паўстанцаў празь Мір, кіруючыся на Ракаў і аб разьбіцьці моцнага паўстанскага аддзелу пад Налібокамі. Камандвалі згаданым аддзелам штабс-капітан расейскае арміі Шалевіч і студэнты Ключоўскі й Дашкевіч ды шляхціц Абуховіч.

22-га красавіка 1863 году палкоўнік Рэйхтар паведамляе, што 19-га й 22-га красавіка ўся гімназіяльная моладзь Менску й шмат нявучнёўскае моладзі, мяшчанаў і ўрадаўцаў пакінулі Менск і далучыліся да «бандаў», якія стаіць у Налібоцкай пушчы ды ў лясах Ігуменскага павету. Да паўстанцаў перайшлі падпаручыкі Менскага гарнізону Ляскоўскі й Тамковіч.

З прыгаданых вытрымкаў відаць, як дзень па дні разгортвалася паўстанская акцыя, аж ахапіла ўсю Менскую губэрню. Кіравалі паўстаньнем у Меншчыне гэтыя асобы: Менскім ваяводам быў сьпіярша Палікша, а пасьлей — Гэктар Лапіцкі, камісарамі — сьпіярша Сьвентажоўкі, а пасьлей — др. Аскерка й студэнт Ямонт, вайсковым начальнікам гораду Менску — др. Чакатоўскі. Начальнікам Менскага павету былі: Адам Ваньковіч, Балеслаў Аскерка й Пажэрскі, Бабруйскага павету — Чарніхоўскі, Барысаўскага павету — др. Сьвіда, Слуцкага — Міладоўскі й Магільніцкі, Рэчыцкага й Мазырскага — Балеслаў Сьвіда. Камандзерамі паўстанскіх аддзелаў у Меншчыне былі: Балеслаў Сьвентажоўкі, які ўзяў у палон расейскага генэрала, ды «дабрасардэчна яго звольніў», Вінцэнты Казела, штабс-капітан Шалевіч, падпаручыкі Тамковіч і Ляскоўскі, Сусэвіч, Трусаў, Ваньковіч, Сьнітка, паручыкі Дыбоўскі й Бараноўскі, ротмістар Рушыц, Лашкевіч, ксёндз Міладоўскі й Чыжык.

З радыёвай хвалі Гіншанскага Нацыянальнага Радыя

Праява бясьсільнай злосьці

Ня ведаючы, як найлепш прыгнобіць ненавісных палітычных эмігрантаў, гэтых «беларускіх буржуазных нацыяналістых», ці «бесурнацаў», гэтых «агентаў заходняга імперыялізму», рэдакцыя менскае «Звязды» натрапіла на «геніяльную» ідэю. Менавіта, прыпомніла яна старую казачку аб кашчавым дзядку й крывой бабцы, што пабудавалі сабе хатку на лёдзе. Прыйшла вясна, растаў лёд і хатка правалілася ды патонула разам з дзедам і крывой бабай.

Сэнс гэтай казачкі пры застасаванні да «бесурнацаў», гэта значыць да нас — беларускіх палітычных эмігрантаў, ляжыць як на далоні. Вось-жа пабудавалі мы — цвёрдзяць маскоўска-бальшавіцкія падхалімы — нашыя хаткі на лёдзе «халоднай вайны», у надзеі, што яна, з часам даядзе да вайны гарачай. Савецкі Саюз будзе разбіты, і «бесурнацы» вернуцца на Беларусь ды пабудуюць сабе раскошныя палацы, з тым, што напэўна, пры дапамозе амерыканскіх імпрэялістых, абесьціць перад гэтым паншчыну. Але гэта — толькі сонныя мары. Ніякай запраўднай вайны ня будзе, бо так апавесціў усёведаючы таварыш Хрушчоў. Больш таго, блізкі ўжо той час, калі расцеа лёд «халоднай вайны», і ўсе «бесурнацы» ўтопіцца.

Але як-жа ў запраўднасці прадстаўляюцца справы з тым лёдам? Ці-ж запраўды падарожжа Хрушчова ў Задзіночаныя Штаты ды іншыя прапагандовыя крокі Масквы распачынаюць новую эру ў дачыненнях між Усходам і Захадам? — Не кажэце, таварышы, гоп, пакуць не пераскочыце. Ужо ня раз абвясчалася таяныне лядоў і нічога з гэтага дасюль ня выйшла. Захад, хаця й хапае тут наіўных людзей, навучыўся глядзець бальшавікам на рукі. Самых абяцанкаў, запэўненняў ужо ня хопіць. Пабачым, што канкрэтнага запрапаўнае Хрушчоў у далейшых міжнародных перагаворах, абвешчаных на першую палову 1960 году. Калі-б толькі абяцанкі й прыгожыя словы, дык ніякай вясны, якая давала-б да таяныня лядоў ня будзе.

Крывавы маскоўскі кат на згодзіцца на запраўдны мір, бо ён ня можа адмовіцца ад імперыялістычных плянаў, таксама як воўк ня можа навучыцца есці капусту. Калі-б камуністыя зрэзгынавалі із сваіх плянаў панаваньня над цэлым сьветам — перасталі-б быць камуністамі. Зрэштай, нядаўна мы мелі на гэта довады. Бо-ж якраз у тым часе, калі Хрушчоў раськідваўся ўсьмешкамі й чужымі абяцанкамі, — кітайскія камуністыя праводзілі далей сваю эктэрмінацыйную акцыю ў нешчаслівым Тыбэце, а пасля зрабілі агрэсію на гіндускай граніцы. Вязуюмна, заўсёды можна сказаць, што Масква вядзе сваю палітыку, а Пекін сваю. Але хто-ж паверыць, што між Хрушчовам і Мао Тсэ Тунгам ня йснуе паразумленьне ў васьноўных пытаньнях. Зразумела, могуць існаваць тактычныя розніцы, але гэтыя, у канчатковым падліку, заўсёды будуць даведзеныя да таго самага марксістоўскага нозоўніка.

ПАЎСТАНЬНЕ Ў ВІЦЕБШЧЫНЕ

У Віцебскай губэрні паўстаньне пачалося 26-га красавіка 1863 году. Першым актам паўстанцаў быў напад на чыгуначны транспарт зброі каля станцыі Краслаўе. Зброя гэтая перавозілася для войска зь Дзьвінскае цывярдыні й была ўся забраная паўстанцамі, якімі камандаваў Буйніцкі. Расейскія ўлады падарэвалі, што напад быў арганізаваны маладым графам Лявонам Плятарам, якога навакольная шляхта называла «хлапаманам», бо апранаўся ён у сялянскую сьвітку, трымаўся разам з сялянамі, часта зь імі гутарыў, бываў у іхных хатах і г. д. Прыгон у ягоных дварох быў лёгка і сяляне дзеля гэтага вельмі маладога графа любілі. Гэтага было досыць, каб падараньні ўлады затрымаліся на ягонай асобе. Граф Плятар быў арыштаваны й аддадзены пад ваенна-паліцыйны суд. На судзе, каб ня выдаць запраўднага кіраўніка нападу на транспарт зброі — Буйніцкага, Плятар узяў усю віну на сябе й быў засуджаны на сьмерць. 12-га травеня празь Дзьвінск праяжджаў зь Пецярбургу Мураўёў. Даведаўшыся, што граф Плятар яшчэ жыве, Мураўёў зацьвердзіў прысуд і неўзабаве малады гэрой быў расстраляны. Ён быў першай ахвярай Мураўёвага тэрору на Беларусі.

У Віцебшчыне жыло шмат чыстых маскоўцаў, старавераў. Іхныя дзяды ўцяклі былі ў 17-ым стагодзьдзі з Маскоўшчыны ў Вялікае Княства Літоўскае, ратуючыся ад рэлігійнага перасьледу пасля царкоўнае рэформы патрыярха Нікана. Урад Вялікага Княства Літоўскага прыняў іх, надзяліў зямлёю й дазволіў свабодна карыстацца старою праваслаўнаю вераю. У часок паўстаньня 1863 году ў старавераў гэтых прабудзілася, адылі, маскоўская кроў. Пасьля нападу беларускіх паўстанцаў на транспарт зброі, стараверы ўлучыліся ў змаганьне супраць іх, нападаючы на двары беларускае шляхты й хвалеваркі, рабучоны і палачы іх ды вібаючыя цэлыя сем'і. Расейскія ўлады прыгядаліся да гэтае разні абыхава й толькі калі яна пачала пагражаць перакінуцца ў суседнія расейскія губэрні, зь Пецярбургу быў прысланы ў Віцебшчыну ген. Шувалаў, каб на месцы дасьледваць справу. «Дасьледваўшы», ён пахваліў старавераў за іхную адданасьць Расеі й трону, узнагародзіў грашымі, але ўсё-ж забараніў ім праяўляць да-

Таму вось, рыхтавацца адпраўляць панихду па зыненавіджаных «бесурнацах» — крышку зарана. У гэтым праяўляецца, хутчэй, бясьсільная злосць, чымся цывярозая ацэна сытуацыі. Як-жа гэта было-б прыемна дастаць у свае рукі усіх гэтых беларускіх «буржуазных нацыяналістых», ці «бесурнацаў» і, наагул, усіх палітычных эмігрантаў, якія так эфэктоўна рэпрэзэнтуюць у вольным сьвеце свае паняволеныя народы. Дастаць іх у рукі й патрактаваць пасвойму. Але што-ж, ня глядзячы на ўсё, рукі за кароткія, а «бесурнацы» й надалей будуць весьці сваю працу.

Тактыка маскоўскага бальшавізму ў дачыненні да беларускіх палітычных эмігрантаў была заўсёды такая самая. З аднаго боку, аб іх пішацца й гаворыцца з пагардай, адмаўляючы ім наагул якога-коліч значэньня. Вось, кучка палітычных банкрутаў і нічога больш! З другога-ж боку, аднак, атакуецца іх з заўятасьцяй, зьневажаецца, абліваецца памыямі пры кажнай нагодзе. Адно прычыць другому. Бо-ж калі гэтыя «бесурнацы», гэты кашчавы дзед і крывая бабка запраўды ня іграюць ніякае ролі, калі іхная «прапагандовая балбатня», напрыклад праз радцы, ня мае ніякага эфэкту, дык нашто-ж тады заклучаць сабе імі галаву ды зьвартаць на іх увагу? Махнуць рукой, ды ўсё.

Дык вось-жа факт, што ня глядзячы на ўсе пагардлівыя жэсты, існаваньне йсам беларускай палітычнай эміграцыі.

Зьезд савецкіх журналістых

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

савецкае кіраўніцтва лічыць, што незалежна ад сацыяльнага паходжаньня, ад прыналежнасьці да партыі, ад нутранае накіраванасьці кажнага з гэтых працаўнікоў, можна паставіць тэтаньне аб каштоўнасьці іх для чыста ўтылітарных мэтаў. Апошняя й галоўная мэта відаць з асноўнага дакладу на зьездзе, зробленага рэдактарам газэты «Правда» Сацкокам, які выразіў гэтую мэту ў форме запэўненьня: «... Журналісты аддадуць усе свае сілы й веды вялікай справе прапаганды ідэяў марксізму-ленінізму, ажыццяўленьню гістарычных пастановаў ХХІ зьезду КПСС, справе будучніцка камунізму» (Радые Масква, 12. 11. 1959).

Такім чынам, зьезд творчых працаўнікоў пэрыядычнай прэсы праходзіў дакладна так, як праходзяць зьезды ўдарнікаў: з боку дэлегатаў выражаюцца падзкі за ўвагу разам з запэўненьнямі павысіць тэмпы свае працы.

Даволі характэрны й працоўны бок зьезду. Справа ў тым, што на працягу ўсяго папярэдняга пэрыяду савецкія журналістыя былі сябрамі прафэсійнага саюзу працаўнікоў друку. У гэты саюз на роўных правах, побач з аўтарамі нарысаў, фэльетаністамі, адумисловымі карэспандэнтамі й іншымі высокакваліфікаванымі журналістамі ўвахо-

дзейнасьць беларускіх палітычных эмігрантаў, гэтых «бесурнацаў», ёсьць панявольнікам нашай бацькаўшчыны вельмі-ж не да смаку, баліць ім, дакучае, коліць, трывожыць. Бо эміграцыя адгрывае сваю важную ролю. Толькі сама прысутнасьць яе сярод вольных народаў, ейная воля вытрываць на чужыне, ня глядзячы на ўсё, ёсьць доказам для сьветае апініі, што ў Савецкім Саюзе — гэтай турме народаў — няма ані свабоды, ані справядлівасьці, ані дэмакратыі. Людзі на Захадзе ведаюць вельмі добра, што гэтыя «бесурнацы» ня ёсьць ані абшарнікі, ані капіталістыя, што патрацілі свае ўладаньні ў родным краю й дзеля гэтага ня хочаць вяртацца ды ненавідзяць рэжым. Людзі на Захадзе дасканала ведаюць, што нашая эміграцыя складаецца перадусім з работнікаў, сялянцаў і працоўнай інтэлігенцыі. Яна зусім розніцца ад арыстакратычнай эміграцыі часоў Вялікай Францускай Рэвалюцыі, або белай расейскай эміграцыі, якая мела месца пасля бальшавіцкага перавароту. Гэтыя «бесурнацы» — гэта проста частка беларускага народу, якая не вяртаецца дзеля таго, што хоча мець магчымасьць весьці змаганьне за свабоду й незалежнасьць свае бацькаўшчыны.

Да гэтага, навет глухая, недакладная вестка аб палітычнай эміграцыі, якая даходзіць на бацькаўшчыну, заўсёды мае сваё значэньне. А што-ж тады гаварыць, калі весткі аб ёй даходзяць беспасярэдня на хвалых эфёру! Гэты голас свабоды грае сваю ролю, ён будзіць надзею на лепшую будучыню. Масква й ейныя сатрапы аб гэтым добра ведаюць і адсюль гэтая іх шалёная зацятасьць пад адры-

налістых, дык ясна, што навет няжны рэдактар можа ўвайсці ў новаарганізаваны саюз.

Вось у чым заключаецца асноўны сэнс мерапрыемства, праведзенага пад выгледам усеаюзнага зьезду й стварэньня новай прафэсійнальнай арганізацыі: у дадзеным выпадку **праведзены самы дакладны адбор найбольш верных, найбольш надзейных і найбольш карысных для камуністычнага кіраўніцтва газэтна-часопісных працаўнікоў** піра, што забясьпечваюць сваёй прапагандай шматмільённыя тыражы савецкіх выданьняў.

Мабілізацыйная й арганізацыйная лінія зьезду мае адзін агульны пункт. Ён выражаны ў фармулёўцы заданьняў новага саюзу, дадзенай тым-жа рэдактарам цэнтральнага воргану партыі «Правды»:

«Наш саюз павінен стала заклікаць журналістых на перадавыя працы сямігодкі, на вырашальныя адрэзкі камуністычнага будаўніцтва, павінен вучыць іх уважна ўглядацца ў жыцьцё... у яскравы і зразумелай форме прапанаваць расьці камунізму, заўзята змагацца з усім тым, што перашкаджае нашаму руху наперад».

А. Г. Гасёў

(Аналіз текущих событий в СССР)

Аб турызьме ў камуністычных краінах

Гамбургская газэта «Ды Вэльт» зьмясьціла артыкул, прысьвечаны разьвіцьцю замежнага турызму ў камуністычных краінах. «Ды Вэльт» піша:

«Разьвіцьцё замежнага турызму — адно з найбольш выдатных зьявішчаў, якія назіраюцца ў сувязі з палітычнай адлігай у краінах Усходняй Эўропы. Зьезд прадстаўнікоў турыстычных бюроў усходня-эўрапейскіх краінаў, які нядаўна адбыўся ў Будапэшце, паказаў, што камуністычныя ўрады ўрэшце зразумелі значэньне замежнага турызму. Турызм цяпер стаўся патрэбным ня толькі як крыніца замежнай валюты, але й для прапагандовых мэтаў.

Згодна з дадзенымі «Інтурыста», да канца гэтага году Савецкі Саюз наведзе 600 тысяч замежных турыстых. Узрост турызму назіраецца і ў іншых краінах Усходняй Эўропы: Чэхаславаччыну наведала 100 тысяч замежных турыстых, Баўгарыю — 110 тысяч, Вугоршчыну — каля 40 тысяч.

У сярэднім лік заходніх турыстых у гэтых краінах складае ад 20-ці да 30-ці працэнтаў агульнага ліку замежных турыстых. А павялічэньне колькасьці турыстых з заходніх краінаў раўназначнае з прыплывам замежнай валюты. Для прыкладу, варта адзначыць, што польскае турыстычнае бюро «Орбіс» за адзін летні месяц зарабіла 300 тысяч даляраў. Кжны вугорскі фарынт, укладзены ў арганізацыю замежнага турызму, дае Вугоршчыне ўтрая больш валюты, чым-

ся капіталаўклады ў прамысловасьць. Баўгарскі ўрад разьлічвае, што ў 62-м годзе прыбыткі, атрыманыя ад замежных турыстых складуць адну трэць усяго абароту ад замежнага гандлю краіны.

Газэта «Ды Вэльт» таксама аналізуе палітычны бок наведваньня камуністычных краінаў замежнымі турыстамі. Кіраўніцтва камуністычных краінаў — піша газэта, — улічвае, што ўзрост турызму можа даць і прапагандовыя карысьці. Чужынцы, якія наведваюць камуністычныя краіны звычайна ізаляваныя ад мясцовага насельніцтва. Як правіла, яны сустракаюць толькі добра апрапетых людзей, задаволеных сваім жыцьцём і таму чужынцы робяць міжволі абавульненьне. Паводля гэтых афіцыйных прадстаўнікоў, зь якімі сутыкаюцца, яны мяркуюць аб ршыце.

Усё гэта спрычынілася да таго, што будапэшцкі зьезд прадстаўнікоў турыстычных бюроў камуністычных краінаў робіць шэраг мерапрыемстваў у галіне разьвіцьця замежнага турызму. Было пастаноўлена, прыкладам, арганізаваць калектыўныя падарожжы пры зьніжзых цэнах, стварыць сетку турыстычных лягераў, павялічыць колькасьць кваліфікаваных гідаў. Дзеля заахвочваньня замежных турыстых, у Савецкім Саюзе будуюцца новыя гатэлі, наладжваюцца паліаваньні. На чарнаморскім узьбярэжжы Баўгарыі за апошнія два гады было пабудавана 28 гатэляў. У Польшчы, Чэхаславаччыне й Вугоршчыне зьвяртаецца адмысловая ўвага на тое, каб пашыраць ідэю падарожжа ў гэтыя краіны сярод упекачоў з гэтых краінаў. Прыкладам, у мінулым годзе 60 працэнтаў заходніх турыстых у Польшчы складалі якраз польскія эмігранты.

На заканчэньне газэта «Ды Вэльт» піша:

Да апошняга часу наплыву турыстых быў, аднак, спалучаны з пэўнымі цяжкасьцямі. Не стае гатэляў. Прыкладам, у Будапэшце, дзе перад вайной было 156 гатэляў, цяпер ёсьць толькі 18. Ня лепшае палажэньне і ў іншых камуністычных краінах. Усюды адчуваецца нястача бонзынных станцыяў, гаражоў і майстэрняў для рамонту аўтамабіляў.

Адначасна з наплывам заходніх турыстых у краіны Усходняй Эўропы, павялічылася колькасьць турыстых з гэтых краінаў на Захад.

Трэба, аднак, адзначыць, — піша «Ды Вэльт» — што для грамадзян усходня-эўрапейскіх краінаў, за выняткам Польшчы, атрыманыя заграічнага пашпарта дзеля індывідуальнага падарожжа на Захад спалучанае з вялізарнымі цяжкасьцямі. Лягчэй паехаць з Вугоршчыны ў Кітай, чымся наведваць суседнюю Аўстрыю ці Італію. Нядаўна адна вугорская газэта апублікавала ліст чытача, у якім гаварылася: «Праз некалькі год, магчыма будзем мець змогу ляцець на Месьяц, але мне яшчэ ніколі не ўдалося быць у Вене, якая знаходзіцца толькі на адлегласьці 250 кілямэтраў адгэтуль».

лей іхны расейскі «патрыятызм». Пахваліў старавераў і Мураўёў, назваўшы іх «запраўднымі патрыётамі, адданымі цару й айчыне.» У стараверскай акцыі супраць беларускае шляхты беларускія сяляне ўдзелу не ўзялі. Яні далучыліся да паўстаньня, якое мела ў Віцебшчыне вялікі разгон, асабліва ў паветах Полацкім, Дрысьненскім ды Дзьвінскім. Мураўёў глумачыў гэты разгон, у сваіх успамінах, тым, што ў Полацку існавала езуіцкая акадэмія, якая, быццам, і прышчэпіла беларускаму жыхарству ненавісьць да Расеі.

ПАЎСТАНЬНЕ Ў МАГІЛЕЎШЧЫНЕ

У Магілёўшчыне паўстаньне пачалося 23-га красавіка. Камісарам і вайсковым начальнікам у Магілёўскай губэрні быў, прысланы зь Вільні, палкоўнік расейскае арміі Зьвяздоўскі. Ён арганізаваў паўстанскія ўлады і ў Магілёве і ў павэтах. Паўстаньне пачалося нападам на сельска-гаспадарскую школу ў Горках. Вучні школы далучыліся да паўстаньня й Зьвяздоўскі арганізаваў зь іх аддзел пад камандаю Дамарадкага. Аддзел гэты напрацягу доўгога часу змагаўся з расейскім войскам. Начальнікам Варшанскага павету й камандзёрам паветавага аддзелу быў ахвіцэр царскай арміі Будзіловіч. У вадным з баёў з расейскім войскам, Будзіловіч дыў узяты ў палон, засуджаны й расстраляны ў Воршы. Зь іншых паўстанскіх камандзёраў у Магілёўшчыне асабліва вызначыліся Жукоўскі (мянушка Каса), Грыневіч, Анцыпа, Корсак, ды два браты Манцэвічы, таксама ўзятыя ў палон пасля аднаго гарачага бою й расстраляныя ў Магілёве.

ПАЎСТАНЬНЕ Ў ЛЕТУВЕ (ЖАМОЙЦ)

Паўстаньне на прасторы Летувы ўзначальваў Жыгімонт Серакоўскі. Як ахвіцэр генэральнага штабу расейскае арміі, ён пачаў падрыхтову да паўстаньня, арганізуючы рэгулярныя вайсковыя аддзелы. Жамойцкая моладзь школілася ў лясех Ковенішчыны паводля ўсіх правілаў вайсковага рэгуляміну. Аддзелы карысталіся жамойскай (летувіскай) мовай, у якой выдаваліся ўсе каманды й загады. Гэта вельмі падабалася ле-

тувіскай моладзі й яна масава йшла ў аддзелы Серакоўскага. Неўзабаве ён меў добра навуучанае й дасцыплінаванае войска, што вельмі непакойла Расейцаў і курляндзкіх баронаў дзеля крайнае сацыяльнае праграмы Серакоўскага. Першыя сутычкі з расейскім войскам былі пераможныя для Серакоўскага. Але пасля падтрыманьня расейскага мойска дапаможнымі аддзеламі курляндзкіх баронаў, Серакоўскі быў абкружаны 22 красавіка 1863 году Расейцамі пад мястэчкам Біржамі. Пасьля занятае бітвы, войска Серакоўскага было разьбітае, а сам Серакоўскі ранены і ўзяты ў палон. Аднак, гэта ня спыніла паўстаньня. Жамойць доўга яшчэ наважана змагалася з расейскім войскам. Асаблівым гэраізмам і камадзёрскім талентам вызначыўся там ксёндз Мацкевіч. Ён колькі разоў разьбіваў моцныя расейскія аддзелы, аж 17-га сьнежня 1863 году трапіў у палон. Ксёндз Мацкевіч быў гэткі папулярны ў Летувісаў, што, каб пераканаць жыхарства ў запраўднасці палону ксндзя, галоўнага прарадыра паўстаньня, — Расейцы вазілі яго на месцах і вёсках Летувы, паказваючы народу. 26-га сьнежня 1863 году ксёндз Мацкевіч быў усенародна павешаны ў Коўні.

ГРАФ МІХАІЛ НІКАЛАЕВІЧ МУРАЎЁЎ

З прыгаданага вышэй відаць, што паўстаньнем былі ахопленыя ўся Беларусь і Летува, ці — увесь «Северо-Западный Край». Генэрал-губэрнатар Назімаў ня мог даць рады із полымем паўстаньня й падаўся ў адстаўку. На ягонае месца самым царом быў вызначаны граф Міхалі Нікалаевіч Мураўёў, які атрымаў адмысловыя паўнамоцтвы дзеля здужненьня паўстаньня. 14-га травеня 1863 году Мураўёў прыехаў у Вільню. У сваіх успамінах ён гэтак апісвае свае першыя віленскія ўражаньні:

«Ўсюды бурлела паўстаньне, ненавісьць і пагарда да нас, расейскае ўлады і ўраду. З загадаў генэрал-губэрнатора кпілі й ніхто іх ня выконваў. У гэткім бязьзыходным палажэньні быў край, калі я прыехаў у Вільню 14-га травеня 1863 г.»

(Далей буззе)

ДА ўВАГІ НАШЫХ ПРАДСТАЎНІКОЎ І ўсяго БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДЗТВА!

Выдавецтва «Бацькаўшчыны» зьніжае на 25% цану ўсіх сваіх выданняў за выняткам «Спадчыны». Я. Купалы ў цвёрдай вокладцы, «Беларускіх казак» у цвёрдай і мяккай вокладцы і «Выбраных твораў» Р. Крушны. У выніку цана ўсіх выданняў наступная:

Янка Купала СПАДЧЫНА

— Выбар паэзіі зь вялікім крытычным артыкулам Ст. Станкевіча. Валонаў 564. Цана 5,25, 9, або 11 амэр. дالараў (залежна ад вокладкі і паперы).

Янка Купала ТУТЭЙШЫЯ

— П'еса ў чатырох дзеях з крытычным артыкулам Р. Склота. Валонаў 83. Цана 1 амэр. далар.

Янка Купала РАСЬБІДАНАЕ ГНЯЗДО

— Драма ў пяціх актах з крытычным артыкулам Р. Склота. Валонаў 58+XV. Цана 0,75 амэр. далара.

Якуб Колас НОВАЯ ЗЯМЛЯ

— Паэма зь вялікім крытычным артыкулам Р. Склота. Валонаў 246+XXXII. Цана 2,25 амэр. дал.

Якуб Колас СЫМОН МУЗЫКА

— Паэма зь крытычным артыкулам Р. Склота і А. Бабаркі. Валонаў 238. Цана 2,25 амэр. далараў.

Якуб Колас У ПАЛЕСКАЙ ГЛУШЫ

— Повесць. Цана 1,50 амэр. дал.

Андрэй Мрый.

ЗАПІСКІ САМСОНА САМАСУЯ

— Сатырычная аповесць зь крытычным артыкулам Р. Склота. Валонаў 88. Цана 0,75 амэр. далара.

Лукаш Калюга НЯДОЛЯ ЗАБЛОЦКІХ

— Аповесць зь крытычным артыкулам Р. Склота. Цана 1,10 амэр. далараў.

Власт (Вацлаў Ластоўскі) ТВОРЫ

— Аповяданьні. Валонаў 112. Цана 0,75 амэр. далара.

Юрка Віцёбіч

ПЛЫВЕ З-ПАД СЬВЯТОЕ ГАРЫ НІМАН

— Мастацкія нарысы. Цана 0,75 амэр. далара.

Рыгор Крушына ВЫБРАНІЯ ТВОРЫ

— Вершы. Цана 2 амэр. далары.

ЛЯ ЧУЖЫХ БЕРАГОЎ

— Альманах твораў эміграцыйных паэтаў і пісьменьнікаў з уступным артыкулам Ст. Станкевіча. Валонаў 238. Цана 2, 25 амэр. далараў.

БЕЛАРУСКІЯ КАЗКІ

Зборнік народных казак і літаратурных твораў з казачнымі матывамі. Валонаў 215. Цана 3 або 4 далары (залежна ад вокладкі).

Заўвага: У эўрапейскіх краінах, пайманых у Англіі, Францыі, Бельгіі, Нямеччыне, Італіі, Гішпаніі, а таксама ў Аргентыне, Бразыліі і Аўстраліі выданні каштуюць на 20% таней вышэй пададзенае расцэнкі

Выдавецтва «Бацькаўшчына»

Зь беларускага жыцця

Адкрыццё Беларускага Цэнтру ў Таронта

Увосень 1954 году Беларусы Таронта, маючы ўсяго дзеве з паловаю тысячы далараў гатоўкі купілі на вуліцы Дандэс дзесяціпакатны дом. Ён на працягу пяці гадоў служыў родзічам нашым і цэнтрам малітвы і арганізацыйнага жыцця. Каленія гуртавалася, узмацнялася і расла. На вуліцы Дандэс у малым доме стала цесна. Сёлета ўлетку дом быў прададзены і куплены вялікі будынак вартасці сорок пяці тысяч далараў. Царква Сьв. Кірылы Тураўскага і Згуртаваньне Беларусаў Канады зьяўляюцца супольнымі ўласнікамі. Тры месяцы праводзіліся рамонтныя работы. І сам будынак куплены быў з мэтай, каб у будучыні намере пабудаваньні вялікую царкву, так як некалі будаўнікі яго плянавалі, ды пабудаваны трывалі і вялікі ніз, на гэтым спыніліся. Тымчасам для мясцовага рэлігійнага і грамадзкага жыцця там месца даволі.

У днях 21-га і 22-га лістапада сёлета адбылося адкрыццё будынку і высвячэнне царквы. Ужо ў пятніцу 20-га лістапада завітаў у Таронта вельмі дарагі Госьць Яго Высокапрасвяшчэнства Архіепіскап Васіль зь Нью Ёрку. Над раніцай прыехала і група запрошаных кліўленцкіх гасцей: сп-р Кіслы і з хорам. З Манрэалю, Дэтройту, Нью Ёрку і бліжэйшых мясцовасцяў — адусюль сьпачылі Беларусы ў Таронта. Во і адкрыццё царкоўнага і грамадзкага цэнтру для іх ня было звычайнай падзеяй. Гэта падзея гістарычнай вартасці. Такі цэнтр зьяўляецца для нашых выгнаннікаў часткаю бацькаўшчыны на чужыне, вогнішчам роднага рэлігійнага і грамадзкага жыцця, якое цяплом сваім доўгія гады будзе абгравіць і натхніць блізкіх і далейшых, памагаць слабейшым і рэпрэзэнтаваць беларускае імя перад чужынцамі.

Вечарам у суботу ў вялікай залі адбыўся канцэрт, дадзены сіламі кліўленцкаў, на якім прысутнічаў і Уладыка Васіль. Ведомыя ўжо нашым слухачам з напярэдніх выступоўцаў тут і ў Задзіночаных Штатах кліўленцкія Беларусы далі сціплую, але добрую праграму. Із сальвэмі сьпевамі выступала сп-ня Ірэна Каліда, і з танцамі — сёстры Лук'янычкі, сп. Кіслы заслужыў на бурныя воплескі і зь сваім хорам, хоць і няпоўным у складзе. Пасля канцэрту адбылася вечарына. Было многа народу.

22-га лістапада ў нядзелю а. Міхаіл вітаў Уладыку Васіля на парозе царквы, што даўно ўжо была бітком набітая народам. Да сьв. Літургіі сьпяваў вельмі прыгожа кліўленцкі хор сп-ра Кіслага. У царкву зьехалася многа народу, які ўчора ня ўдзельнічаў у забаве. Сьв. Літургія прайшла вельмі ўрачыста. Уладыка Васіль высвяціў царкву.

Тымчасам у выгаднай новапабудаванай кухні сп. Каваль пры дапамозе рускіх жанчын яшчэ ўчора пачаў рыхтаваць стравы для супольнага абеду і цяпер ужо ў галоўным праца была закончана. На залі чакалі доўгія шэрагі панакрываных сталёў. У міжчасе падаспелі прадстаўнікі ад канадзкіх мясцовых правінцыянальных і фэдэральных уладаў і супольна зь вернікамі занялі пачэсныя месцы. Зь ліку прамой-

ПІСЬМЕНЬНІКІ, БІБЛІЯТЭКІ...

(Заканчэнне з 2-ой бачыны)

толькі дырэктывы партыі, якая (нікому гэта не сакрэт!) паслядоўнага праводзіць сваю палітыку русыфікацыі нашага народу. Артыкул Махнача зьяўляецца яшчэ адным доказам гэтага.

З цытаванага артыкулу прабіваецца яшчэ адна праўда. Чытачы беларускай сталіцы ня вельмі ганяюцца за апошнімі творамі беларускіх пісьменьнікаў. Калі работнікі бібліятэкаў дакараюць бібліялектар за нястачу «прыгодніцкіх твораў» або «дэтэктываў» ды купляюць аж па 30 экзэмпляраў «Амерыканскай трагедыі» Дрейзера, гэта можа сьветчыць толькі аб тым, што тэматыка савецкай «сучаснасці» падаваная квалітэтным «сапрадзістым» метадом абрыдла ўжо ўсім.

М. Кручынскі

цаў найперш вітаў прысутных і жадаў Беларусам Таронта далейшых поспехаў мэр гораду сп-р Натан Філіпс, што зьявіўся сюды разам з жонкай. Далей выступалі сп. сп. Артур Малоні, пасол фэдэральнага парлямэнту, Андрэй Томсан і Гросман — паслы правінцыянальнага парлямэнту і сп. Аллан — шэф Антарыскага Аддзелу Грамадзянства і Іміграцыі, Гаварыў старшыня Галоўнай Управы Згуртаваньня Беларусаў Канады сп. Г. Барановіч, старшыня Параквіяльнай Рады мгр. А. Грышук і ад кліўленцкіх гасцей сп. Сьпічонак.

Найбольш натхніла ўсіх прамова Яго Высокапрасвяшчэнства Архіепіскапа Васіля. Уладыка выясніў, што на эміграцыі няма ў нас міліёнэраў, багатых дзяцкоў, але пастаянна і па ўсіх гарадох, дзе ёсць большыя каленіі Беларусаў, растуць Хрыстовыя царквы і беларускія грамадзкія дамы. Дзе-ж крыніца нашых сілаў? А гэта крыніца — наводля Уладыкі — у нашай багатай духова-гістарычнай мінуўшчыне, у плодных каронных беларускага народу, у непахіснай веры нашай эміграцыі ў справядлівасць нашай справы, у перамогу добра над злом.

Адкрыццё Беларускага Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру ў Таронта было вялікім поспехам і сталася яшчэ адной вежай на нашым шляху вызвалення панаволенай бацькаўшчыны і ператварэння духоўных ліхалеццяў на чужыне, 22-га лістапада 1959 году залатымі літарамі будзе запісана ў гісторыі беларускае эміграцыі.

А тымчасам тым, якія працавалі і далей працуюць, каб расло, мацнела і спорылася, каб паўставалі і будаваліся нашы дамы і царквы, каб трывала і жыло на чужыне нашае рэлігійнае і грамадзкае — усім, што не пашкадавалі часу, грошы і сілаў для рэалізацыі Беларускага Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру ў Таронце, належыцца ад Параквіі Сьв. Кірылы Тураўскага і Галоўнай Управы Згуртаваньня Беларусаў Канады вялікае сардэчнае беларускае дзякуй.

Ахвярадаўцам, што за банкетнымі сталамі злажылі на фонд сплаты маёмасці ў суме 300 далараў, Управа Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру вельмі дзякуе. Усе таронскія газеты замаясцілі весткі аб беларускіх урачыстасцях.

М. К-р

КУЛЬТУРНА-АСЬВЕТНЫ ВЕЧАР БАЗА ў НЬЮ-ЁРКУ

14-га лістапада сёлета адбыўся ў памешканні Беларускага Грамадзкага Цэнтру ў Нью-Ёрку чарговы культурна-асьветны вечар, ладжаны акругай БАЗА ў Нью-Ёрку. Галоўным пунктам вечару быў цікавы і зьмястоўны рэфэрат Др. Я. Станкевіча — «Русыфікацыя Беларусі ў 19-ым і пачатку 20-га стгоддзя». Дакладчык зрэфэраваў мала вядому беларускаму грамадству працу А. Цьвікевіча «Западна-русизм. Нарысы зь гісторыі грамадзкай думкі на Беларусі ў 19-ым і пачатку 20-га веку» (Менск 1929, 340 б.) і добра насветліў грунтоўна дасьледаванае Цьвікевічам палажэньне русафікацыйнае плынкі «Западнарусу» 19-га стагоддзя. Менавітая праца таксама разглядае тактыку царскага ўраду пры русыфікацыі Беларусі.

Рэфэрат выклікаў жывую дыскусію, у якой была закранутая таксама русыфікацыйная палітыка бальшавіцкіх уладаў на Беларусі.

Вечар закончыўся жывой газетай. Сп. М. Тулейка, культурна-асьветны рэфэрант БАЗА ў Нью-Ёрку і сп. Ю. Станкевіч падалі прысутным весткі зь беларускага грамадзкага жыцця і зь міжнародных падзеяў апошніх тыдняў.

І. П.

Выйшла з друку «Беларуская Кухарка». Выдала М. Станкевічыха. У Н. Ёрку 1959. Цана 75 центаў. Можна вылісаваць ад выдаўцы (адрас: М. Stankevich 6 Vandervoort Pl. Brooklyn 37, N. Y. USA.

Пашырайма беларускую кніжку

Найлепшым сярэдам нацыянальнага ўзгадавання і духоўным лучнікам з далёкай Бацькаўшчынай ёсць роднае друкаванае слова — газета, часопіс, а ў найбольшай меры — беларуская кніжка мастацкае літаратуры. З твору мастацкае літаратуры старэйшыя прыпамінаюць і ажыўляюць у сваёй памяці абразы і быт роднай Беларусі і тым самым замацоўваюць зь ёй духоўную сувязь. Малодшае пакаленьне, якое аб Бацькаўшчыне ўжо забылася, або і зусім яе ня помніць, з бачынаў кнігі мастацкае літаратуры ўпяршыню пазнае краіну сваёй паходжаньня, навязвае духоўны зь ёй кантакт, разбуджае да яе любоў і патрыятычныя пачуцьці.

Сыстэматычнае чытаньне на чужыне твораў беларускае літаратуры мае таксама і вялікае практычнае значэньне. Нашыя суродзічы, расьсярдушаныя сярод этнічна чужога ім асяроддзя, паволі пачынаюць забывацца свае роднае мовы. А нашае маладое і падростаючае пакаленьне, якое гэтак мовы ня вынесла зь Бацькаўшчыны і якое наведвае чужыя школы, часамі мовы роднае і зусім ня ведае.

Дзеля гэтага для захаваньня і вывучэньня беларускае мовы на чужыне найлепшым спосабам ёсць беларуская кніжка.

Усе гэтыя патрэбы дастаткова ўзяло на ўвагу мюнхэнскае беларускае Выдавецтва «Бацькаўшчына», якое, ня гледзячы на вялікія матэрыяльныя цяжкасці, пачынаючы ад 1951 году, сыстэматычна займаецца выдаваньнем і пашырэннем кніжак найлепшых твораў беларускай мастацкай літаратуры, як класічнай, гэтак і эміграцыйнай. Гэтую нудзільную патрэбу добра зразумелі і некаторыя прадстаўнікі Выдавецтва «Бацькаўшчына» ў іншых краінах і наагул людзі добрае волі, якія не шкадуюць ані часу, ані энэргіі ў распаўсюджваньні нашых кніжных выданняў.

Але, нажалі, далёка ня ўсе гэта зразумелі сярэд нашых суродзічаў. У кожнай краіне пасяленьня нашых суродзічаў мы знойдзем нямала людзей, навет сьведомых ды і актыўных Беларусаў, у хадзе якіх знойдзем ня ўсе выдадзеныя дасюль кніжкі. А тымчасам гэта людзі, што ўжо сталіся замужнімі, для якіх купіць поўны камплект беларускіх кніжак і чытаць іх у вольны час ніякай цяжкасці не стварае.

У сувязі з гэтым мы выступаем з наступнай ініцыятывай і праектам: Кожная беларуская арганізацыя ў кожнай краіне і кожны актыўны беларускі працаўнік безадкладна павінны распацаць сыстэматычную кампанію пашырэння беларускае кніжкі.

Выдавецтва «Бацькаўшчына»

ГАДАВІКІ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»
З Адміністрацыі «Бацькаўшчыны» можна выпісваць поўныя гадавікі «Бацькаўшчыны» (ня пералічэння) за наступныя гады:

1953, 1954, 1955, 1956, 1957 і 1958.

Цана аднаго гадавіка разам з перасылкай 5 амэрыканскіх далараў або іхнае раўнаватарсць у мясцовай валюце.

Дзеля таго, што ўспомненых камплектаў Рэдакцыя мае вельмі абмежаваную колькасць, жадаючым іх атрымаць радзім сляшацца з выпіскай.

ХРОНІКА БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЦЯ НА ЧУЖЫНЕ — ГЭТА ПАКАЗЬНІК НАШАЕ ГРАМАДЗКАЕ ЖЫЦЦЯ, ДОЗВІЯСЬЦІ І ДОКУМЕНТАВАНЬНЕ НАШАЕ ПРАЦЫ. ТАМУ НЕ ПАВІННА БЫЦЬ АНІВОДНАЕ ГРАМАДЗКАЕ ПІДЗЕІ, ЯКАЯ-Б НЯ БЫЛА АНІМІННА ў БЕЛАРУСКАЙ ПРЭСЕ ПІШОЦЕ ў «БАЦЬКАЎШЧЫНУ»!

Случкая гадавіна ў Мюнхэне

Колькасна сьціплая, але сваёй нацыянальнай актыўнасьцю інтэнсыўная беларуская каленія ў Мюнхэне ў суботу 28 лістапада сёлета ўрачыста адзначыла 39-ую гадавіну Случкага Паўстаньня спецыяльна ладжаным вечарам і выданьнем прысьвечанага гадавінне нумарам «Бацькаўшчыны».

Вечар адкрыў сьнебэр мюнхэнскай беларускай каленіі сп. Сымон Кабыш, запрапанаваны ўшанаваць памяць случкіх змагароў хвілінаю цішыні і агульным устанавьнем. Пасля гэтага Айцэн Ул. Салавей, які спецыяльна прыбыў на вечар з Шонгаў, адправіў кароткую, але глыбокую зьместам малітву за тых, што ў 1920 годзе «ішлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына».

Апошнім пунктам афіцыйнай праграмы быў кароткі даклад д-ра Ст. Станкевіча аб спэцыфіцы і нацыянальнай ролі вялікага Случкага чыну.

НОВЫ ЧАСАПІС СУПРАЦЬ БУРЖУАЗНАГА ЗАХАДУ»

На Беларусі выйшаў першы нумар «рукапіснага» часопісу Саюзу мастакоў пад назовам «Трыбуна мастака». Газэта «Літаратура і мастацтва» (14. X. 59) паведамляе, што «на старонках часопісу знойдзе сваё месца барацьба з праяўленьнямі рэвізіянісцкіх тэндэцыяў буржуазнага Захаду».

УВАГА!

Ужо выйшла з друку асобнай кніжкай у Выдавецтве «Бацькаўшчыны» ведама аповесць Аляксея Кулакоўскага

«ДАБРАСЕЛЬЦЫ»

з уводным артыкулам Д-ра Ст. Станкевіча. Кніжка мае 112 бачынаў і каштуе ў ШПА і Канадзе 1,5 далараў, а ў іншых краінах раўнаватарсць 1 амэр. далара. Купіць і выпісваць можна з Адміністрацыі «Бацькаўшчыны» і ў Прадстаўніцтвах «Бацькаўшчыны» ўва ўсіх краінах паза Нямеччынай.

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:

Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd., London, S. W. 6.

АўСТРАЛІЯ:

Mr. A. Vasilena, 39 Edwin St., Croydon, N. S. W.
Mr. A. Maroz, 109 Morrison Rd., Midland Junction, W. A.
Mr. M. Nikan, 14 Steel St., Spotswood—Melbourne, Vic.
Mr. W. Akavity, 80 Tapley Hill Rd., Royal Park, S. A.

БРАЗЫЛІЯ:

Mr. C. Cimafejcyk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba — Parana.

ЗАДЗІНОЧАНЫЯ ШТАТЫ:

Mrs. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave., Chicago 47, Ill.
Mr. B. Danilovich, 303 Howard St., New Brunswick, N. J.
Mr. Ul. Duniec, 814 Brayton Ave., Cleveland 13, Ohio.

КАНАДА:

Mr. K. Akula, 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont.

ФРАНЦЫЯ:

Union des Travailleurs Biélorussiens en France, 26, rue de Monthonlon, Paris 9.
Mr. W. Kasztelan, 33 rue Kleber, Mouvau (Nord).

Беларускі тывдзёнік палітыкі, культуры і грамадзкага жыцця.

Выдавец: Уладзімер Бортыш

РЭДАКЦЫЯ КАЛІГІЯ

Артыкулы, падпісаньня прозвішчам або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выражаюць пагляды Рэдакцыі. Незамоўленыя рукапісы назад не зварочваюцца. Рэдакцыя адказвае на лісты толькі пасля далучэньня паштовае маркі або міжнароднага паштовага купону.

НІВОДНА НАЦЫЯНАЛЬНАЯ, ТАВАРЫСКАЯ І СІМЕЙНАЯ ўРАЧЫСТАСЬЦЬ НЕ ПАВІННА АДБЫЦЦА БЯЗ ЗБОРУ СЯРОД ПРЫСУТНЫХ АХВЯРАЎ НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»!

Кожнаму Беларусу — беларуская кніжка!
Збліжаюцца Калядныя Сьвяты, а найлепшым сьвяточным падарункам ёсць беларуская кніжка
Выдавецтва „Бацькаўшчына“